Folklórne inšpirácie v diele Janka Silana

EDITA PRÍHODOVÁ, Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity, Ružomberok

V diele Janka Silana zaujme a upúta fakt, že v ňom koexistujú, vytvárajú istú symbiózu dve inak protichodné črty: jednoduchosť / ľudovosť / folklórnosť / ústnosť a zároveň intelektuálnosť / učenosť / kultúrnosť / písomnosť. Na oba zdroje upozornil sám autor, ale aj recenzenti či literárni historici (J. Pašteka). Kontakt s ústne odovzdávanou slovesnosťou sa odrazil na niekoľkých úrovniach jeho tvorby.

S ľudovým prvkom súvisí orálny spôsob podávania a prijímania slovesnosti, ktorý prestupovaním generačných hraníc vytvára tradíciu, s ktorou sa autentický folklór dokonca stotožňuje.[1] Hodnotu tradície moderna a avantgarda problematizovala. Silanov priateľ a teoretik kultúry L. Hanus prináša iný pohľad na tradíciu. Vníma ju ako problém uvedomenia si seba, svojho národného a kultúrneho života. Tradícia „je potrebná najmä pre náboženstvá, keďže chcú zachytiť najhlbšie hlbiny ľudskej prirodzenosti"[2]. Zároveň je tradícia predpokladom umenia, inšpirácie, kultúry: „Tradícia je najúrodnejší grunt tvorby."[3] Hanusovo chápanie tradície zodpovedá Silanovmu vzťahu k tradícii (národnej, regionálnej, ľudovej, kultúrnej, náboženskej...), ktorý sa dá charakterizovať ako pozitívny a akceptujúci. K tomuto iste napomohol fakt, že J. Silan k literatúre prichádzal najprv prostredníctvom tradovanej slovesnosti[4] a on sám zdôrazňoval potrebu kontaktu autora s čitateľom „face to face". Na otázku, či verí v možnosť dorozumieť sa s čitateľom, odpovedal: „Akože by som neveril? Myslím však, že treba mať s čitateľom bezprostredný kontakt. Rád recitujem svoje verše. To zbližuje, a veľmi. Trubadúri v minulosti chodievali medzi ľud a deklamovali svoje balady či romance alebo ódy, posledne veľmi rád to robieval Majakovskij. Prikláňam sa k nim. Kto totiž nepočuje môj hlas, nemôže tak ľahko rezonovať. Ale keď sa stretneme a má čas, treba mať veľa času, neponáhľať sa, zistí, jak sme si blízki a bez rozpakov povieme si všetko."[5] Silan teda nadväzuje na tradíciu trubadúrov, ale aj spisovateľov, ktorí inklinovali k ústnemu spôsobu odovzdávania slovesného umenia.

Fakt tradovanej, ústnej literárnej komunikácie poznačil výber žánrov, s čím súvisí voľba poetiky. Dá sa povedať, že Silan netvorí lyriku vo všeobecnosti, ale piesňovú lyri-

[1] LIBA, P.: Tradícia – literatúra – folklór. In: *Literatúra a folklór*. Nitra : Pedagogická fakulta, 1991, s. 29.
[2] HANUS, L.: Zákon tradície. In: *Slovenské pohľady*, roč. 55, 1939, s. 431 – 441.
[3] HANUS, L.: Ref. 2, s. 435 – 436.
[4] SILAN, J.: Ako som začal písať. In: *Súborné dielo Janka Silana 8*. Bratislava : Lúč, 1998, s. 109 – 112: „Ako som začal písať?... Mám to všetko po matke. Bola tak tichá vtedy, keď sa rozprávala a modlila, keď trpela alebo spievala a v každom jej geste bola číra poézia. Viem, že len od nej mám tento vrúcny vzťah k poézii, od malička... Kiež by sa vrátili tie bezstarostné časy, keď sme pásavali husi a spievali si bez konca!"
[5] SILAN, J.: *Odpovede na otázky Jozefa Mihalkoviča*. Martin : ALU 210 AJ 15.

ku, teda jeho tvorba je poznačená poetikou piesne. Čitateľ Silanovej poézie sa s označením pieseň často stretá už v názve zbierky (Piesne z Javoriny, Piesne zo Ždiaru, Katolícke piesne z Važca) alebo v názve básne (Pieseň úprimná, Pieseň plachá, Pieseň najtichšia, Pieseň bez mena, Pieseň zimná, Pieseň večerná, Pieseň baladická,... zo zb. Kuvici).

Viliam Marčok sa v analýze ľudových piesní zaoberá nielen ich poetikou, ale aj noetikou, ktorá sa odhaľuje za estetikou folklóru.[6] Vychádzajúc z tejto stratégie V. Marčok tvrdí, že sa „ľudový človek zmocňuje reality cez detaily, induktívno-synekdochickým prístupom v zobrazovaní skutočnosti (od skúsenosti k idei, celok uchopuje prostredníctvom časti), pričom v tematike a námete piesní má ústredné postavenie človek"[7]. Špecifikom poézie J. Silana je, že lyrický subjekt má k prírode, jednotlivým veciam osobný, až nežný vzťah, komunikuje s vecami, čím sa človekovi stávajú partnerom v dialógu. Vnímanie vecí autor často fixuje ako inšpiračný moment tvorby. Zároveň je faktom, že aj keď čerpá námety z prírody, osobnej – ľudskej i spoločenskej reality, to, k čomu smeruje, je transcendencia, čím jeho poézia nevyznieva ako prírodná, osobná či spoločenská, ale ako spirituálna. Avšak aj v tomto type poézie sa autor orientuje na otázku človeka, nie na tajomstvo Boha. Aj keď tradičnej folklórnej, ľudovej piesni chýba príznak spirituálnosti, v Silanových spirituálnych piesňach príznak senzuálnosti v prístupe k svetu, konkrétnosti vo vyjadrení vzťahu, centrálnosti človeka je totožný s ľudovými piesňami.

Medzi dôležité charakteristiky ľudovej piesne patrí autentickosť (podľa Silana „úprimnosť"), ktorá uňho nadobúda význam osobnej poézie, čo sa vyznačuje priamosťou vo vyjadrení emocionality v individuálnej-ľudskej situácii i v udalosti, doliehajúcej na kolektív.

Na zvukovej rovine sa básne J. Silana vyznačujú spevnosťou, rytmickosťou (rytmizuje dokonca aj prozaické texty v Dome opustenosti), rýmom i asonanciou, ktorá vzhľadom na folklórne východiská sa nemusí javiť ako nedokonalý rým, ale ako funkčný prostriedok orálnej komunikácie (b. Ja som tma, zb. Katolícke piesne z Važca). Tento spôsob odovzdávanej slovesnosti podporuje aj eufónia („*žne moje neosožné... / môj Bože, je to možné?*" b. Jeseň, zb. Kým nebudeme doma, „*Ľaľa, jak rieka Bielka tečie*", zb. Piesne z Javoriny) a kakofónia („*chrákal som, chradnúc, a len chrčal*" zb. Rehabilitácia, zb. Triptych III, „*keď z jasu vzrastu slasť ti slope*" b. Obdiv slnku, zb. Kým nebudeme doma), antitéza („*nič naše nie je, nie je, / ni vzduch ni vták, ni zbožie. / Všetko je iba Božie.*" b. Si dobrá, milostivá, zb. Piesne z Javoriny), aliterácia, anafora (b. Tak ešte, zb. Katolícke piesne z Važca, b. Jasov, zb. Oslnenie), symploka („*hľadajú, Bože, Bože, hľadajú*" b. Chodí tu veľa áut a vozov, zb. Piesne z Javoriny), klimax („*bo zôkol-vôkol tma včuľ tu je, / a tma je pustá, / úbohá / a tma nás odlučuje / od Boha.*" b. Kto tam je, kde má byť, zb. Piesne z Javoriny), pleonazmus („*ten smutný smútok smutných plachých laní*" b. Povedala mi jedna pekná pani, zb. Oáza v noci, „*mámivý mámor*" b. Klerici pred jasličkami, zb. Kým nebudeme doma) rôzne druhy opakovania, hromadenia („*jak lúč, jak tieň, jak pieseň vtáka, / jak nový príliv po odlive*" b. Čakanie, zb. Kým nebudeme doma), variovania slov („*istotu máš, máš. Pravda: isto tu...*" b. Portrét jednej duše,

[6] MARČOK, V.: Kompozícia ľudovej piesne. In: *Slovenské pohľady*, roč. 85, 1969, č. 12, s. 36 – 46.
[7] MARČOK, V.: Ref. 6.

zb. Kým nebudeme doma), výrazov, veršov, ktoré nesú stopy refrénu (napr. b. Zoborské cesty, zb. Rebrík do neba). Práve týmito poetickými prostriedkami Silan vytvára napätie medzi básňou „skratkou", ako ju chápe najmä moderná poézia a básňou-piesňou, v ktorej sa nachádza redundancia „toho istého". Opakovanie vo folklóre i v poézii J. Silana sa prejavuje aj ako paralelizmus ľudského a prírodného sveta (*„A slnko už je výš / i väčšia horúčka.*" b. Chorejú ľudia, ľudia mrú, zb. Piesne zo Ždiaru), vypovedanie „toho istého" dvoma rôznymi semioticky paralelnými spôsobmi.

V tvorbe J. Silana sa nachádzajú ďalšie folklórne žánre, aj keď nie v „čistej" podobe. Z rodinného, kalendárneho i obradového rituálu je odvodená tzv. príležitostná poézia, ktorá súvisí s prírodným, osobným i kolektívnym (spoločenským či cirkevným) vnímaním času, vyznačuje sa orálnym podaním pred širším publikom (kolektívom).[8] Silan má vo svojom diele mnoho príležitostných básní napísaných pri národných sviatkoch, sviatkoch cirkevného liturgického roka, ako oslavy prírody, jubileí osobných priateľov, kňazov, biskupov a iných. Sú plné pátosu – oslavy i elegickosti – a odzrkadľujú oficiálny i osobný rozmer spomienky. Lyrický subjekt je v týchto básňach v prevažnej miere kolektívny, resp. je súčasťou istého kolektívu, komunity (národ, región, cirkev, kňazstvo, umelci...). Pátos i zvukový ráz básne (rytmus, rým) predurčuje báseň na verejné, hlasné čítanie, prednášanie, dokonca je badať rozdelenie básne na jednotlivé zbory.

Spievajme v š e t c i ako strom,
keď vietor oddýchne si v ňom.
Náš Jeruzalem, hrad náš, Sion spišský,
preslávny nebeského hradu predobraz,
objímaj, túľ nás k sebe od kolísky,
napájaj Krvou, Telom Krista živ aj nás!

(Óda na Spišské biskupstvo, zb. Katolícke piesne z Važca)

Janko Silan čerpá z ľudovej múdrosti, ale tvorí aj vlastné sentencie na spôsob krátkych foriem ľudovej múdrosti zozbieranej skúsenosťou, ktoré sa zväčša nachádzajú v závere – v poslaní básní.
Kto nechce slúžiť Bohu, / za pána diabla bude mať (b. Kto nechce..., zb. V zakliatej krajine);
Nestojí za pokusy / žiť a tak stratiť česť (b. Prestaňte gágať, zb. V zakliatej krajine);
Núkajú chleba / a my ho nechceme (b. Už odpočíva?, zb. Oáza v noci);
Halušky ľahko zjeme, / no niet, kto riad by umýval (b. Raz veril som rád žene, zb. Oáza v noci);
Poslednú jabloň vytni, / jej ovocie je dobré. Ovocie sa neminie. (SNK ALU 210 AD 3)

Iným preferovaným folklórnym žánrom je balada, ktorá okrem charakteristík pochmúrnosti, tragickosti a spevnosti odráža kresťanské, ale aj predkresťanské myslenie ľudu – presvedčenie o vine a treste, poveru, fatalizmus, mágiu, animizáciu. Janko Silan nadväzoval na baladický žáner s vedomím tohto myšlienkového pozadia, ktoré je súčas-

[8] LIBA, P.: Ref. 1, s. 118 – 124.

ťou žánru ľudovej balady (motív kuvika, veštenie).[9] Balada teda obsahuje a navrstvuje tradíciu, ktorá je heterogénna (kresťanská i pohanská), ale súčasne uchováva ľudový živel v jeho archaickej forme. Silan tvorí modernú baladu alebo baladickú báseň – s výrazom osobnej, lyrickej básne v tragickom a pochmúrnom tóne (b. Pieseň baladická, zb. Kuvici), ale aj baladu ako epickú a tragickú báseň (Tri balady, zb. Triptych IV), ktorá má oproti ľudovej balade viacero odlišností (lyrickosť, humorné prvky, nepravidelne stupňované napätie...).

Epické básne (alebo aspoň epické prvky v básňach), ktoré vypovedajú o jednotlivých skúsenostiach v nadľahčujúcich tónoch (*Tam, kde je mravovedy seminár, / tam sme raz klebetili,* zb. Oáza v noci), s náznakmi dialogizácie (b. Jesenní hostia, zb. Katolícke piesne z Važca), prehovoru k poslucháčovi pripomínajú ľudové rozprávanie (b. Psíča, Malé zápisky z nemocnice, b. Ako to osenie, zb. Odchádzať s úsmevom, b. S hosťami pil som víno biele, zb. Oáza v noci, kapitoly z Domu opustenosti).

S ľudovým živlom súvisí nielen situačné figliarske rozprávanie, ale aj celá ľudová smiechová kultúra.[10] Tak, ako Silan vo svojich duchovných piesňach využíva prvky folklóru, čím spája vážnosť, vznešenosť (tradične v poetike pól „vysoké") s jednoduchosťou a spevnosťou, podobne čerpá z ľudových zdrojov inšpirácie na spevné, rytmické, smiešne a humorné básne (pól „nízke"). V Silanovej tvorbe nájdeme alúzie na biblické citáty, ktoré používa v nadľahčených sekularizovaných významoch ako narážku. Vedomie prototextu, čo sa spája s novou, pre tento text netypickou aplikáciou, ku ktorej sa lyrický subjekt stavia dištancujúco, spôsobuje, že sa stáva paródiou. Nejde pritom o paródiu náboženského textu (akými boli napr. vagantské a pijanské litánie, otčenáše a zdravase), paródia smeruje k zosmiešneniu autorít (i samého seba), na ktorej má posvätný biblický text veľký podiel. A tak pápež „*preskočí múr čínsky*" (b. Zdravica 2, zb. Katolícke piesne z Važca, narážka na žalm), Kristus „*používal iba somárov*" (tamtiež), podobne ako v Óde na spišské biskupstvo, kde spieval celý boží ľud, aj v b. Psíča (zb. Katolícke piesne z Važca), kde čakajú na biskupa a zároveň: „*Spievali potom všetci, / spievali ako najatí. / Chcel som ísť na pol deci.*" Silan pozná a vo svojej poézii použije aj tzv. pouličnú reč (Bachtin), ktorá je šťavnatá, obsahuje dušovanie, hromženie či nadávanie („*Bisťu!*" v b. Ja som tma, „*Dofrasa!*" v b. Zostáva neistota, zb. V zakliatej krajine, b. Poetické pletky 5, zb. Oslnenie, „*Doparoma*" b. Venovanie, zb. Piesne zo Ždiaru). S ľudovým smiechom súvisí aj groteskná obraznosť tela a vnímanie človeka, ktoré je v rozpore s vysokým, vznešeným a harmonickým. Silan ho vidí ako chrápe (b. Vytrvaj, zb. Katolícke piesne z Važca), má holý pupok (b. Tri dni ma naháňali, ALU 210 AD 3), má dve briadky (b. Ja som tma), je jaternice (b. Zimný zážitok, Katolícke piesne z Važca), je mlsný (kap. Agátový kvet vyprážaný, Dom opustenosti), opitý (b. Duša Jóbova, zb. V zakliatej krajine), smeje sa, až sa skláňa k bruchu a má potreby (b. Väzeň spomína, zb. Oslnenie), je chorý, umiera, hnije (Poetické pletky 12, zb. Oslnenie).

---

[9] SILAN, J.: Slovenská ľudová pieseň. In: *Názory a postoje, Súborné dielo Janka Silana 8.* Bratislava : Lúč, 1998, s. 67.

[10] BACHTIN, M. M.: *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance.* Praha : Odeon, 1975, s. 5 – 53.

Zvieracie motívy videné v zviazanosti s ľudským svetom, alegórie, epické prvky naznačujú implicitnú prítomnosť bájky ako inšpiračného zdroja. V pointe sa môže nachádzať zovšeobecnená skúsenosť formulovaná do určitého vtipného či múdroslovného aforizmu alebo môže ísť o bájku, ktorá sa vyznačuje pozorovaním života bez explicitného vyjadrenia pointy.

Tak viem, že mačka chytá myši.
Pritom je aj aristokratka,
naozaj prvej triedy. Skrátka,
je ako my a chce mať život vyšší

a pravdivý a bez pozlátka
v mačacej svojej teplej ríši.
Keď myšky ujdú jej, len hladká
si labky, mrmlúc: vy ste ši-ši,

dneská ste, myšky, mali šťastie.
No šťastie krátko u nás trvá.
Mne čakaním chuť dobre rastie

a vôbec nepohne sa brva.
Čakanie úlovky má časté.
Myšička, myška, ktorá budeš prvá?

(b. Mačka, zb. Odchádzať s úsmevom)

V Silanových básňach sa nachádzajú aj prvky poetiky rozprávky. Antropomorfizácia prírody (b. Jar ako dievča žarty robí, zb. Oáza v noci), čarovný svet, v ktorom účinkujú kliatby (b. Ždiar, zb. Piesne zo Ždiaru), fantazijné bytosti z rozprávok, ktoré žijú v životnom svete lyrického subjektu a sú zrovnoprávnené s ľuďmi či inými súcnami „reálneho" sveta (Popolvár, princezná, vodník, víla, strašidlá, draky...), používanie rozprávkovej lexiky („*kde nevídať ani vtáčika, / nieže ešte človiečika*" b. Osamelosť, zb. Katolícke piesne z Važca) síce nevytvárajú špecifickú autorskú rozprávku, ale vytvárajú kontext Silanových piesní a básní.

Ďalšou úrovňou, na ktorej je folklórne pozadie Silanovej tvorby explicitne prítomné, je citovanie („*Hajaj, buvaj, tmy sa neboj, snívaj, maličký...*" b. Hľa, táto karta..., zb. Piesne z Javoriny) alebo parafrázovanie ľudových piesní („*ako ten furman v piesni, čo šiel dolinou, / a zbojník za ním bučinou...*" b. Ja som tma, zb. Katolícke piesne z Važca), popevkov, pranostík, snárov („*Prisnila sa mi cez noc túto / reťaz. A v starom snári / stojí, že je to sila v údoch.*" b. Poetické pletky 25), riekaniek („*Eden, beden, / kočka, hrebeň / ďalej neviem, / to je krach..*" b. Ja som tma, zb. Katolícke piesne z Važca), frazeologizmov („*hluchá ako peň*", b. Hluchonemí, zb. Triptych IV; „*viera ako do pňa diera*", b. Radosť majú všetci, zb. V zakliatej krajine; „*tupý, hlúty tĺk*", b. Zazvoň mi!, zb. Oáza v noci; „*tak*

somár každý ťahá svoju káru" b. Ja som tma, zb. Katolícke piesne z Važca). Silan nielen cituje a parafrázuje, ale aj mení, aktualizuje a aplikuje obsahy folklórnych slovesných artefaktov, takže sú prítomné implicitne, ako prototext, pozadie nového textu.

Tri dni ma naháňali,
potom som premožený padol,
ale som ešte bol súci
***variť i kašu** i boršč horúci,*
aby to mohli papkať hltavo
na mojom holom pupku,
kým ja som ležal v dumách hĺbavo
*tak **vyšlý na psí tridsiatok**.*

(25. V. 1967, ALU 210 AD 3)

Jednoduchá obraznosť, antropomorfizácia prírody i vecí, ich apostrofovanie (*„kam, slzy, kam?*" b. Už vždy to bude tak, zb. Piesne z Javoriny), alegória i symbolika, prívlastok constans (krása biela), synekdochy človeka (tvár, ruky, srdce, oči) majú svoj pôvod vo folklóre.

Súvislosti s folklórom sú zreteľné aj ako tematika či motívy básní. Silan venuje svoju pozornosť slovenským devám (b. Slovenské devy spievajú, zb. Kým nebudeme doma), pastierom (b. Už ani dobre nevidím, zb. Oáza v noci), pltníkom, žobrákom, cigánom, teda ľuďom, ktorí predstavujú rôzne podoby ľudového živlu spätého s prírodou.

Folklórne komponenty tvorby Janka Silana nie sú teda len niekoľkými jednotlivými navzájom nesúvisiacimi prvkami, ale znamenajú sieť inšpirácií, vytvárajúcich nové literárne hodnoty básnického diskurzu tohto autora. Ľudové inšpirácie možno badať aj v pohľade na spirituálny diskurz, spirituálnu výpoveď jednotlivých básní, kde Silan využíva formy a prvky tzv. ľudovej zbožnosti.

Ľudová zbožnosť je „vyjadrením viery, ktorá si posluhuje kultúrnymi prvkami určitého prostredia, interpretujúc a oslovujúc citovosť účastníkov živým a účinným spôsobom".[11] Prejavuje sa „v rozmanitých formách... ako je uctievanie relikvií, návštevy svätýň, púte, procesie, krížová cesta, náboženské tance, ruženec, medaily atď".[12] Špecifikom tejto formy zbožnosti je, že adresátom modlitby „nie je Otec, ale iná Božská osoba alebo Kristus. Najčastejším cieľom súkromnej zbožnosti býva Panna Mária alebo niektorý svätý."[13] Súvisí s fenoménom františkánstva – rozšírením františkánskej spirituality a rozvinutím záujmu o ľudové vrstvy. Kázanie sa nezameriavalo na teologické otázky, ale na praktickú orientáciu a bolo podávané jednoduchým a ľahko

[11] JÁN PAVOL II.: *Liturgia a ľudová zbožnosť*. List účastníkom Plenárneho zasadania Kongregácie pre Boží kult a disciplínu sviatostí. Castel Gandolfo 26. – 29. septembra 2001.

[12] *KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI*, Vatikán, 1997, preklad: Trnava : SSV, 1998, bod 1674, s. 423.

[13] KONEČNÝ, A. – SABOL, J.: Modlitba Pána; jej nápevy a rytmicko-intonačná stavba. In: *Súbor štúdií Modlitba a jej literárne, jazykové a komunikačné hodnoty*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, 2000, s. 56.

pochopiteľným spôsobom. Nízka potreba racionálneho zdôvodnenia sa kompenzovala v prospech emocionálneho, precíteného prejavu viery. Spiritualita ľudovej zbožnosti je zameraná na ústne spoločné modlitby a pobožnosti, ktoré majú formu recitovanú alebo aj spievanú. Vytvárala teda rituály, ktoré zodpovedajú rozdeleniu cirkevného liturgického roka na sviatky a všedné dni. V rámci ľudovej zbožnosti sa rozšírila mariánska úcta, tá sa vyznačuje vzťahom k Márii ako k matke, ktorej sa veriaci môže odovzdať s totálnosťou, jednoduchosťou, vrúcnosťou. Hoci ľudová zbožnosť ako jedna z množstva vyjadrení viery bola akceptovaná a prijatá aj oficiálnou Cirkvou (encyklika Evangelii nuntiandi bod 48, Katechizmus Katolíckej cirkvi bod 1674), zároveň tá istá inštitúcia Cirkvi upozorňovala aj na nebezpečenstvá a určité nedostatky zbožnosti ľudu, akými sú napr. prímesy akejsi všeobecnej po-pohanskej viery v tajomno a posvätno, ktoré je magické, poverčivé, fatalistické, zamerané na zjavenia a mimoriadne javy (Benedikt XIV., De Servorum Dei Beatificatione et Beatorum Canonisatione, Vol. III, Katechizmus Katolíckej cirkvi bod 1676).

Ľudovú zbožnosť v časoch tvorby J. Silana, teda už v tridsiatych – štyridsiatych rokoch 20. storočia, problematizoval a kritizoval Ladislav Hanus. Aj keď ľud vidí Hanus ako progresívny a prirodzene zdravý potenciál, ľudová zbožnosť na Slovensku je podľa neho negatívnym javom preto, lebo je nevypočítateľná, nezriadená, beztvárna. Takémuto „ideálu" zbožnosti podliehajú dokonca aj vzdelané vrstvy. Hierarchii Katolíckej cirkvi na Slovensku vyčítal, že programovo udržiava v ľuďoch práve túto neracionálnu vieru.[14]

Okrem folklórnych inšpirácií v poetike Janka Silana je možné identifikovať spätosť s touto problematickou spiritualitou ľudovej zbožnosti, zaznávanou kvôli jej iracionálnosti, jednoduchosti, povrchnosti, beztvárnosti, ideovej nevyhranenosti. O súvislostiach s ľudovou zbožnosťou svedčí napríklad ukotvenie spirituality v prírode, príroda potom figuruje ako inšpiračný zdroj modlitby a miesto stretnutia s Bohom. Časté prechádzky po prírode posúvajú myšlienky subjektu básne od prírodných vnemov smerom k Bohu, čo mení prechádzku na púť. Silan ďalej prehlbuje význam púte zo spôsobu pobožnosti na modus kresťanského života. Aj absencia obrazu Boha ako Otca môže súvisieť s prejavmi viery, ktoré sú typické pre ľudovú zbožnosť.

Silan ako katolícky kňaz iste mal spoľahlivý základ v teológii i filozofii, určite vedel rozlíšiť hranice medzi kresťanským a neuvedomelým pohanským prejavom viery. Napriek tomu bolo jeho autorským zámerom zachytiť aj tieto teologicky nečisté prvky ľudovosti, akými sú povery (kuvik, krt – smrť), snáre, magické predmety – amulety (b. Popolná streda, zb. Piesne zo Ždiaru), veštenie (b.Veštica, zb. Triptych II), vykladanie osudu (b. Osamelosť, zb. Katolícke piesne z Važca), používanie mien pohanských božstiev (Osamelosť ako bohyňa, Parom – b. Keď som sa dočkal tohto svitu, zb. Piesne z Javoriny, b. Venovanie, zb. Piesne zo Ždiaru; Dagon (b. Ja som tma, zb. Katolícke piesne z Važca). Janko Silan sa nadľahčene, akoby bez teologických vedomostí, vyjadroval aj o Bohu (b. Domica, zb. Triptych I), čím pripomína „učenú nevedomosť" Mikuláša Kuzánskeho. Kým toto vedomie viedlo M. Kuzánskeho k negatívnej teológii, Silan hovorí o Bohu cez jednoduchý, obrazný a skúsenostný jazyk ľudu.

[14] HANUS, L.: *Rozprava o kultúrnosti.* Ružomberok : Obroda, 1943, s. 9.

Prvkami ľudovej zbožnosti sú naplnené jeho vianočné a mariánske básne. Nachádza sa v nich lexika i frazeológia kolied, kostolných i pútnických piesní (Jezuľa, Svätvečer, Tichá noc, svätá noc...). Básne dokonca fixujú niektoré zľudovené formy zbožnosti, ako je sedem Otčenášov, Zdravas, Sláva... (b. V Levoči pred oltárom narodenia, zb. Rebrík do neba), ruženec Panny Márie (b. Veštica, zb. Triptych II), litánie (b. Iluminácia, zb. Triptych III), krížová cesta (b. Ružomberská kalvária, zb. Katolícke piesne z Važca). V týchto pobožnostiach je dôležitý princíp rytmického opakovania modlitby, čo umožňuje človeku, ktorý sa modlí, napojiť modlitbu na rytmus vlastného života (dýchanie, tlkot srdca, chôdza), ale zároveň spôsobuje upokojenie myšlienok a kontempláciu. Opakovanie, rytmus prijal Janko Silan za princípy, na ktorých budoval svoju poéziu. Silan tieto modlitebné formy nielen uchováva, ale aj mení, aktualizuje ich, využíva ich ako poetický žáner alebo formu. Vo svojej tvorbe využil napríklad litániu (b. Snehy, zb. Piesne zo Ždiaru), na pozadí pobožnosti krížovej cesty rozvíja jej nové, súčasné podoby (b. Cesta lásky, cesta krížová, zb. Triptych IV, Raz šiel som parkom bez cieľa, zb. Piesne z Javoriny).

Ľudové prejavy boli pre Janka Silana inšpiratívne ako poetické i spirituálne podnety. Jeho poézia odráža spätosť s týmito zdrojmi a zároveň ich tvorivo mení, prehlbuje, aktualizuje a reflektuje.